

31

Hemmelig.

St. prp. nr. 74.

(1935)

Om bemyndigelse for regjeringen til å innbringe for voldgiftsrett spørsmålet om billighetserstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

Utenriksdepartementets innstilling av 7 juni 1935, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av utenriksminister Halvdan Koht.)

I 1919 solgte det amerikanske firma George R. Jones Company, Boston, et parti sko til det norske firma Krohn & Co., Molde. En del av varene viste sig å være kontraktsstridige og blev solgt ved offentlig auksjon i Norge. Jones Company hadde, da det blev konstatert at en del av det leverte skoparti var kontraktstridig, gitt et avslag i prisen for disse varers vedkommende, men det hadde ikke ved auksjonen fått sitt fulle tilgodehavende utbetalt.

Ved salgets avslutning var der stillet behørig bankgaranti av A/S Romsdalske Veksel- og Landmandsbank. Ved Kristiania Handelsretts dom av 12 juli 1923 blev banken dømt til å betale Jones Company \$ 94 881,98 ÷ kr. 36 239,22 med 5 pct. årlig rente av det således fremkomne beløp fra 1 juli 1920 til betaling skjedde.

Dommen blev appellert til Høiesterett som den 27 juni 1925 frifant Romsdalske Veksel- og Landmandsbank og dømte Jones Company til å betale til banken kr. 53 135,82 med 4 pct. rente fra 1 juli 1920 til 16 juli 1921 og 6 pct. rente fra sistnevnte dag til betaling fant sted. I prosessomkostninger for Handelsretten og Høiesterett blev Jones

Company tilpliktet å betale banken kr. 15 000.

Romsdalske Veksel- og Landmandsbank var blitt satt under offentlig administrasjon i mars 1923 i henhold til lov av 24 mars s. å. Jones Company i hvis favør Kristiania Handelsretts dom var falt henvendte sig i den anledning til Finansdepartementet med anmodning om at det tilkjente beløp ved de norske myndigheters foranledning måtte bli firmaet utbetalt eller fornøden sikkerhet stillet, hvis dommen blev appellert. Firmaet påberopte sig bl. a. kgl. resolusjon av 5 mai 1923 angående garanti for bankforpliktelser som dekket utenlandske «legitime» bankforretninger. I den anledning meddelte Finansdepartementet, at den nevnte kgl. resolusjon kun angikk de offentlig administrerte banker, som var tilstått statsgaranti, nemlig Centralbanken for Norge og Andresens og Bergens Kreditbank.

Således som denne sak senere utviklet sig fikk den omstendighet, at Romsdalske Veksel- og Landmandsbank kom under offentlig administrasjon, ingensomhelst betydning for sakens realitet. Saken blev av banken appellert til Høiesterett, hvis dom

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

som ovenfor anført gikk i bankens favør. Det var således ikke administrasjonsloven, men selve sakens rettslige stilling som medførte at der ikke tilkom Jones Company nogen utbetaling fra banken. Når denne side av saken overhodet nevnes her, er det fordi den forsåvidt har spillet en ikke ubetydelig rolle i saken, som det fra amerikansk side den hele tid — og til tross for påvisningen av sakens virkelige sammenheng — har vært hevdet, at den omstendighet at banken var satt under administrasjon, har hatt konsekvenser i disfavør av den amerikanske part.

Det må i denne forbindelse også nevnes, at der fra amerikansk side — først og fremst av senator Moses (senator fra New Hampshire, den stat hvor Mr. Jones er hjemmehørende) — har vært fremholdt, at denne saks behandling blev trænert ved underretten, og i den forbindelse antydnet, at den norske regjering her hadde en finger med i spillet. Utenriksdepartementet innhentet en uttalelse fra Justisdepartementet, som igjen hadde fått en erklæring fra Kristiania Byretts justitiarius, hvori denne bestemt avviste den amerikanske anke. Justisdepartementet uttalte for sitt vedkommende at det intet hadde å bemerke ved Handelsrettens behandling av saken.

Høiesterettsdommen blev ikke fra amerikansk side akseptert som det siste ord i saken. Senator Moses fortsatte sine angrep på saksbehandlingen i Norge. Han søkte å stanse behandlingen i Senatet av flere saker, som angikk bevilgning av erstatning til norske borgere, og som ikke hadde nogen som helst forbindelse med Jones-saken.

Efter hvad der i det amerikanske utenriksdepartement blev meddelt daværende sendemann Bryn, skulde senator Moses ha latt sig forlyde med, at så lenge han var i Senatet, skulde intet norsk erstatningskrav bli vedtatt der. Han hadde videre sagt, at han ved given leilighet vilde offentlig henlede den amerikanske handelsstands oppmerksomhet på hvad den risikerte ved eksport av varer til Norge.

I januar 1926 tok også det amerikanske utenriksdepartement (State Department) saken

op. Dette hadde ikke oppgjort sig nogen mening om hvorvidt saken var egnet for antagelse av den amerikanske regjering som et erstatningskrav fremsatt overfor den norske regjering under påberopelse av at der ved høiesterettsdommen var begått en rettsfornektelse (denial of Justice). Men State Department vilde bringe på bane, om der ikke av politiske hensyn — hensynet til forholdet mellom de to land — kunde bringes i stand en ordning av saken, uten at man gikk inn på dens juridiske sider og på høiesterettsdommen. Sendemann Bryn innberettet State Departments stilling, og uttalte for sitt vedkommende, at det av hensyn til våre finansielle og andre interesser i U. S. A. vilde være meget ønskelig om denne sak kunde bringes ut av verden snart mulig.

Utkast til instruksjoner til legasjonen blev opsatt av Utenriksdepartementet, og forelagt Justisdepartementet og Finansdepartementet, som gav utkastet sin tilslutning. I telegram til legasjonen uttalte Utenriksdepartementet bl. a., at den norske regjering var av den opfatning at høiesterettsdommen måtte forlanges respektert uavkortet, og at enhver antydning av at utenforliggende hensyn hadde gjort sig gjeldende, bestemt måtte avvises. Ganske særlig gjaldt dette antydningen av at den norske regjering på nogen som helst måte var innblandet i saken. Utenriksdepartementet uttalte enn videre, at det ikke kunde se noget grunnlag for en mindelig ordning som antydnet fra amerikansk side, og anså det for utilbørlig at den tapende part i en rettssak ved politisk innflytelse søkte å øve press på den annen parts regjering til oppnåelse av hvad den lovlige domstol ikke hadde funnet å kunne tilkjenne ham.

State Department uttalte derpå i anledning av den norske Regjerings standpunkt, at hvis Norge ikke fant å kunne imøtekomme den amerikanske regjering med hensyn til dette «claim», vilde det kunne ha den følge at «claims» som herefter blev presentert fra norsk side mot den amerikanske regjering, forblev henliggende i en eller annen skuff i State Department.

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

Den herværende amerikanske sendemann overleverte derefter et memorandum til Utenriksdepartementet, datert 24 juni 1926, hvori bl. a. uttales følgende:

«Netto-resultatet er at George R. Jones Company mottok full betaling for de 3 første skibninger av skotøi, men at firmaet for restpartiet av det hele kontraherte parti alene mottok \$ 25 775,76 for sko som efter kontrakten var verd \$ 143 650,49, med andre ord et tap på \$ 117 875,03 + ca. \$ 35 000 utgjørende renter i 6 år efter 5 pct., til sammen ca. \$ 153 000.»

Det uttaltes videre i dette memorandum, at State Department ikke ønsket å gi det utseende av å ville dra i tvil en kjennelse av Høiestereff. Men fra et billighetsstandpunkt syntes det som om Jones-saken frembød en passende anledning for den norske regjering til å utøve sin diskresjonære myndighet til å bøte på det tap Jones hadde lidt. State Department henviste til at Romsdalske Veksel- og Landmandsbank under rettssaken ikke hadde inntatt en stilling som et uavhengig og privat kontrollert bankinstitutt. Banken blev satt under offentlig administrasjon 28 mars 1923, overensstemmende med lov av 24 mars 1923, og da Handelsrettens dom blev avsagt 10 juli 1923, var banken under offentlig administrasjon. Bankens appell til Høiestereff var derfor faktisk den norske regjering appell. Det kunde derfor sies, at den norske regjering blev ansvarlig for opfyllelsen av den dom som Handelsretten avsa i Jones' favør, og at appellen fra denne dom i virkeligheten var en appell på den norske regjering og ikke på bankens vegne. Under disse omstendigheter fremstillet det sig for State Department således, at den norske regjering hadde en særlig interesse i å påse at full rettferdighet, såvel fra billighets- som fra juridisk synspunkt blev ydet Jones Company, og at den norske regjering utvilsomt vilde ønske velkommen den anledning til å ordne saken som her frembød sig.

Finansdepartementet og Justisdepartementet blev gjort bekjent med dette memorandum. Finansdepartementet uttalte bl. a. under henvisning til bankadministrasjons-

lovens § 7, at det var administrasjonsstyret som i en administrasjonsstyret som i en administrert bank ledet bankens virksomhet, og helt på eget ansvar traff sine avgjørelser. Finansdepartementet hadde derfor ansett de av administrasjonsstyret for banken i forbindelse med omhandlede rettssak fattede beslutninger om appell m. v. for sig uvedkommende. Ethvert inngrep fra statens side i så henseende vilde ikke alene ha vært ubeføiet, men også i direkte strid med bankadministrasjonslovens bestemmelser. På foranledning av en uttalelse i memorandumet anførte Finansdepartementet at staten ikke hadde påtatt sig nogen statsgaranti for de under offentlig administrasjon stående banker med undtagelse av Centralbanken for Norge og Andresens og Bergens Kreditbank A/S ved kgl. resolusjon av 5 mai 1923.

29 juni 1926 søkte den amerikanske sendemann daværende stats- og utenriksminister Lykke i sakens anledning. Statsministeren meddelte ham at han betraktet omhandlede memorandum som et vennskapelig krav fra U. S. A., som deri gav Jones Company's erstatningskrav sin støtte. Statsministeren gjorde opmerksom på, at en eventuell imøtekommelse i en eller annen form i alle tilfelle måtte inn for Stortinget.

I regjeringskonferanse 22 september 1926 kom man enstemmig til det resultat, at man måtte fastholde at regjeringen beholdt sig til høiestereffsdommen, og ikke fant grunn til å opta spørsmålet om nogen voldgift eller billighetsgodtgjørelse til ytterligere drøftelse. Dette standpunkt blev meddelt den herværende amerikanske sendemann i skrivelse av 6 oktober 1926.

I skrivelse av 24 januar 1927 rettet den amerikanske minister en fornyet henvendelse til statsminister Lykke, og henstillet at den norske regjering på ny tok spørsmålet op om å yde det amerikanske firma en erstatning, grunnet på billighet og rettferdighet. Samtidig innløp der en meddelelse fra sendemann Gade og daværende byråchef Morgenstjerne, som opholdt sig i Amerika i anledning av «Hannevig-saken», og hvori meddeltes at State Department ikke vilde være tilbøielig til å diskutere

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

noget norsk krav, således heller ikke Hannevigs krav, forinnen der i en eller annen form blev gjort noget for å tilfredsstille Jones Company.

Statsminister Lykke fant derefter å burde forelegge saken for formannen i Stortingets Utenriks- og Konstitusjonskomite.

Efter konferanse med denne og med regjeringen blev der tilstillet den amerikanske sendemann en note, datert 2 februar 1927, hvori uttaltes at den norske regjering på det bestemtteste måtte fastholde at den norske høiesteretts behandling av saken mellem det amerikanske firma og Romsdalske Veksel- og Landmandsbank hadde vært helt ut overensstemmende med landets lov og rett. Det kunde envidere ikke erkjennes at de rettsregler på grunnlag av hvilke Høiesteretts dom var avsagt, var hårde og ubillige. Det kunde derfor heller ikke innrømmes at den avsagte høiesterettsdom innebar nogen urettferdighet. Regjeringen anså sig derfor ikke forpliktet eller berettiget til å betale det amerikanske firma erstatning for den skade det hadde lidt ved at det hadde tapt høiesterettssaken mot banken. Hvis den amerikanske regjering mot formodning mente å ha erstatningskrav på den norske regjering på grunn av Høiesteretts avgjørelse av det nevnte tvistemål mellem private parter, var den norske regjering fullt villig til å la dette krav avgjøre ved internasjonal voldgift, i henhold til voldgiftskonvensjonen mellem de to land av 4 april 1908. Den norske regjering var likeledes villig til — om den amerikanske regjering måtte foretrekke denne fremgangsmåte — å la saken henskyte til den faste undersøkelsesnevnd som skulde nedsettes i henhold til traktaten mellem de to land av 24 juni 1914.

Legasjonen i Washington blev samtidig telegrafisk underrettet om notens innhold.

Det amerikanske utenriksdepartement uttalte i en note av 8 mars 1927 vedrørende en annen sak enn Jones-saken, at den meget beklaget at den norske regjering definitivt hadde nektet å ta noget skritt med henblikk på en administrativ avgjørelse av Jones-saken. Den amerikanske Re-

gjering følte fremdeles at der var overgått firmaet urett.

I note av 1 mars 1933 til Utenriksdepartementet tok den amerikanske regjering igjen saken op til behandling. Av hensyn til det forholdsvis ubetydelige beløp saken angikk, og på den annen side de store omkostninger, som var forbundet men en internasjonal voldgiftssak foreslo den amerikanske regjering at de to regjeringer skulde bli enige om en enklere fremgangsmåte.

Først skulde den amerikanske regjering fremlegge en betenkning bilagt med bevis. Derefter skulde den norske regjering gi sitt svar, likeledes bilagt med bevis. Den amerikanske regjering skulde så imøtegå det norske svar, og den norske regjering det amerikanske svar nr. 2. Den amerikanske regjering foreslo dernæst, at partene på forhånd skulde bli enige om å henskyte tvisten til en enedommer, dersom forhandlingene ikke førte til noget resultat. Blev partene ikke enige om hvem som skulde være dommer, skulde voldgiftsdommeren utpekes av presidenten for den faste voldgiftsdomstols permanente administrative råd.

I en note av 7 april 1933 fra Utenriksdepartementet til den amerikanske sendemann uttaltes der, at den norske regjering fremdeles ikke kunde finne at der forelå grunn til at den norske stat skulde utrede erstatning i anledning av utfallet av en rettssak mellem et amerikansk firma og en norsk bank. Av hensyn til sakens prinsipielle betydning fant regjeringen å måtte oprettholde sitt tidligere inntatte standpunkt, nemlig at tvisten i tilfelle blev henskutt til en voldgiftsrett overensstemmende med den norsk-amerikanske voldgiftsavtale av 20 februar 1929 som hadde avløst voldgiftsavtalen av 1908, eller at den blev innbragt for den faste undersøkelsesnevnd, opprettet i henhold til traktaten av 24 juni 1914.

I en ny note av 16 august 1933 uttalte den amerikanske sendemann, at den amerikanske regjering var enig i at saken blev å avgjøre ved voldgift i overensstemmelse med de bestående voldgiftsoverenskomster. Regjeringen foreslo imidlertid at saken skulde forelegges en enedommer.

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

Utenriksdepartementet fant at man burde holde fast ved den ordning at saken prosedertes for en 5-manns domstol (2 «nasjonale» og 3 «nøitrale» dommere). Dette system var saklig sett bedre enn en enedommer, og det var også best stemmende med det standpunkt noten av 2 februar 1927 inntok. Spørsmålet om domstolens sammensetning blev forelagt Justisdepartementet, som også var av den mening at voldgiftsretten burde bestå av 5 medlemmer, og at prosedyren skulde foregå på vanlig måte etter reglene i Haagkonvensjonen.

Spørsmålet blev drøftet i regjeringkonferanse. Etter dennes avholdelse blev der sendt den amerikanske sendemann en note, hvori meddeltes at den norske regjering fant at saken burde prosederes for en 5-manns domstol, idet dette system saklig sett antokes for bedre enn en enedommer. Med hensyn til prosessmåten var den norske regjering av den opfatning, at Haagerkonvensjonens bestemmelser burde følges med både skriftlig og muntlig prosedyre.

Spørsmålet om å la Jones-saken avgjøre av en enedommer etter summarisk prosedyre blev på ny tatt op til behandling i februar 1934 på foranledning av den amerikanske sendemann.

I en note av 28 februar fra Utenriksdepartementet til den amerikanske sendemann uttales det, at Utenriksdepartementet igjen hadde latt spørsmålet om en enedommer undersøke av departementets sakkyndige, men at det dessverre ikke lot sig gjøre. Det spørsmål som skulde avgjøres ved den eventuelle voldgiftsdom var hvorvidt de Forente Stater hadde krav på erstatning av Norge på grunn av en avgjørelse av Norges Høiesterett. En sak som på denne måte berørte den norske Høiesteretts stilling, kunde regjeringen ikke godt henskyte til internasjonal avgjørelse i andre former enn dem, som var foreskrevet ved traktatene mellom de to land. Man vilde forøvrig visstnok heller ikke kunne regne med Stortingets samtykke til en innrømmelse av voldgift i andre former enn de traktatmessig fastsatte.

15 mars 1934 rettet den amerikanske

sendemann en fornyet henvendelse til Utenriksdepartementet, og foreslo en 3-manns domstol, bestående utelukkende av nøitrale dommere. Likeledes blev der foreslått en enklere prosedyre. Regjeringen hadde vesentlige betenkeligheter ved å godta dette forslag, idet den fant at en 3-mannsdomstol bød betraktelig mindre garanti for en hederlig og rettferdig avgjørelse enn en 5-mannsdomstol, og likeledes fant det mindre vel forenlig med den norske Høiesteretts verdighet, at et utenlandsk kollegium på bare 3 mann sattes til å prøve en dom der var avsagt av 7 norske høiesterettsdommere.

I skrivelse av 30 juni 1934 til Utenriksdepartementet uttalte sendemann Morgenstjerne, Washington, at State Department var skuffet over at Jones-saken endnu ikke var blitt ordnet. State Department fant at det norske forslag om en 5-mannsdomstol praktisk talt utelukket voldgift, da omkostningene vilde bli altfor store i forhold til det beløp saken dreiet sig om.

Sendemann Morgenstjerne reiste under et opphold i Norge ifjor sommer spørsmålet om man ikke kunde imøtekomme amerikanerne, i hvert fall på et enkelt punkt, nemlig forsåvidt angår spørsmålet om sammensetningen av den eventuelle voldgiftsdomstol. Sendemannen mente at imøtekommenhet her vilde spille en viss rolle, og kanskje kunde bidra til å få de amerikanske myndigheter til å opgi sin steile holdning overfor den norske reklamasjonskrav («Saga-tind»-saken, «Tampen»-saken, «Louise Nielsen»s tvangsbefraktning).

Utenriksdepartementets sakkyndige, professor Castberg, fremholdt med sikte på domstolens sammensetning, at det amerikanske krav hadde en helt singulær karakter, og at det var nødvendig å sikre sig mot at et så urimelig krav som dette skulde kunne få medhold av en internasjonal domstol. Etter professor Castbergs mening burde en 3-mannsdomstol ikke ansees absolutt utelukket, under forutsetning av at de tre dommere ikke var borgere av nogen av partene i saken, og helst også var opnevnt av partene i fellesskap, eller av en utenforstående institusjon. Men efter hans mening måtte

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

forutsetningen være at prosessmåten blev overensstemmende med reglene i Haag-konvensjonen av 1907, idet Norge i en så viktig sak ikke kunde gå med på nogen avtale om summarisk prosedyre, og at det spørsmål som skulde forelegges for domstolen, ikke var om den norske Høiesterets dom var riktig eller ikke riktig, men om den hadde en slik karakter at den hadde medført folkerettslig erstatningsansvar for den norske stat. Hertil trengtes der mere enn at dommen kunde betraktes som en feil-dom.

Saken blev på nytt bragt frem av den amerikanske sendemann i en samtale med utenriksministeren om Hannevigsaken den 29 mai 1935, og sendemannen fremholdt da at det vilde være rimelig å ta op Jones-saken som et spørsmål om billighets-erstatning uten derved på nogen måte å underkjenne den norske høiesteretsdom. Utenriksministeren erklærte sig enig i at en slik fremgangsmåte kunde ha meget for sig, såfremt de Forente Staters regjering vilde gå med på en tilsvarende behandling av norske erstatningskrav som stod i en lignende stilling.

Det skulde ikke være nødvendig på dette trin av saken å ta standpunkt til spørsmålet om en eventuell voldgiftsretts sammen-setning, idet dette måtte bli å avgjøre under hensyn til ordningen av andre saker. Men nettop av hensyn til slike andre saker vil det være ønskelig for regjeringen å ha Stortingets fullmakt til å innbringe også Jones-saken for en voldgiftsrett, og departementet kan for sin del gi sin tilslutning til tanken om at retten og rettergangen skulde kunne ordnes på en så enkel måte som kravet til en betryggende løsning kan tilsi.

Det er vanskelig på forhånd å uttale nogen sikker mening om hvilke omkostnin-

ger sakens avgjørelse ved en voldgiftsrett, f. eks. bestående av tre mann, vil kunne medføre. Til sammenligning kan tjene størrelsen av utgiftene ved den i Haag i 1922 behandlede voldgiftssak mellom Norge og Amerikas Forente Stater angående de rekvisisjonerte skibskontrakter. Omkostningene ved voldgiftsretten og ved selve behandlingen av denne sak i Haag i juli—september 1922 beløp sig til doll. 30 000 (doll. 10 000 til hver av de tre medlemmer av voldgiftsretten) og ca. doll. 6 000 utgjørende andre utgifter i forbindelse med saken. Dertil kom de betydelige utgifter Kristiania-gruppen hadde under sakens mangeårige forberedelse, som f. eks. advokatsalærer og utgifter til sakkyndig assistanse, reiser, trykning av innlegg etc. Da den foreliggende sak ikke er så omfattende, må det formodes at omkostningene ved dens innbringelse for en voldgiftsrett vil bli vesentlig mindre enn for Kristiania-gruppens voldgiftssak i 1922.

I henhold hertil skal Utenriksdepartementet

innstille:

At Deres Majestet vil bifalle og underskrive et fremlagt utkast til proposisjon til Stortinget om at dette bemyndiger Regjeringen til, om den måtte finne det formålstjenlig, å la den tvist som er opstått mellom Norges og Amerikas Forente Staters regjeringer efter den av den norske Høiesterett den 27 juni 1925 avsagte dom i saken mellom det amerikanske firma George R. Jones Co. og A/S Romsdalske Veksel- og Landmandsbank, innbringe for en voldgiftsdomstol som får å uttale sig om spørsmålet om en billighetserstatning til det nevnte amerikanske firma.

Om erstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget innbys til å bemyndige Regjeringen til, om den måtte finne det for målstjenlig, å la den tvist som er opstått mellom Norges og Amerikas Forente Staters regjeringer, efter den av den norske Høiesterett den 27 juni 1925 avsagte dom i saken mellem det amerikanske firma George R. Jones Co. og A/S Romsdalske Veksel- og Landmandsbank, innbringe for en voldgiftsdomstol som får å uttale sig om spørsmålet om en billighetserstatning til det nevnte amerikanske firma.

Utenriksdepartementets innstilling følger i avtrykk.

Gitt på Oslo slott 7 juni 1935.

Under Vår hånd og rikets segl

Haakon

(L. S.)

_____
Johan Nygaardsvold

_____
M. Hofgaard,
kst.